

## **O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PUL TIZIMI VA UNING ELEMENTLARI**

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti Bank ishi kafedra o'qituvchisi*

**Abduvaxobov Shaxzod**

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi*

**Aliqulov Azamat**

**Annotatsiya.** Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini rivojlantirish, uning samaradorligini oshirish hamda uni zamon talablariga moslashtirish yo'lida amalga oshirilayotgan normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilinadi. Ta'lim sohasi bo'yicha qonunchilik bazasini takomillashtirish, ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarining faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy me'yorlarning yangilanishi va ularning amaliyotda qo'llanilishi katta ahamiyatga ega. Bank ishi yo'nalishida o'qiyotgan talaba sifatida ushbu mavzuning dolzarbligi nafaqat mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida, balki moliya sohasida malakali va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash uchun zarur huquqiy asoslarni shakllantirishda ham namoyon bo'ladi.

**Kalit so'zlar.** Bank, bank faoliyati, ta'lim tizimi,, pul, qonunchilik, kadrlar tayyorlash, me'yoriy-huquqiy baza,

**Kirish.** O'zbekiston Respublikasining barqaror rivojlanishi va raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirishda zamonaviy bilim hamda malakaga ega inson resurslari asosiy omil sifatida tan olinmoqda. Bu borada ta'lim tizimi beqiyos ahamiyat kasb etadi. Shunga muvofiq, uning institutsional va huquqiy bazasini takomillashtirish doimiy e'tibor markazida turibdi. Ayniqsa, globallashuv jarayoni va raqamli transformatsiya sharoitida har bir davlat o'z ta'lim tizimini yangilash, sifat va natijadorlikka yo'naltirilgan huquqiy asoslarni shakllantirish zaruratini chuqur his etmoqda. O'zbekistonda so'nggi yillarda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, xususan Prezident farmonlari va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari hamda "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun bilan bog'liq o'zgartish va qo'shimchalar tizimni rivojlantirishda

muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Ushbu me‘yoriy-huquqiy hujjatlar ta‘lim jarayonining sifatini oshirish, zamonaviy kasbiy ko‘nikma va bilimlarga ega bo‘lgan malakali kadrlarni tayyorlash uchun mustahkam asos yaratmoqda.

Bank ishi yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun ta‘lim sohasining qonunchilik asoslarini puxta o‘rganish, huquqiy barqarorlikni ta‘minlovchi vositalarni anglash muhim ahamiyatga ega. Chunki moliyaviy sektorda faoliyat yurituvchi har bir mutaxassis nafaqat kasbiy bilimga, balki huquqiy tafakkur va mas‘uliyat hissiga ega bo‘lishi zarur. Shu sababli, ushbu maqolada O‘zbekistonda ta‘lim sohasida shakllangan huquqiy asoslar, ularning amaliy hayotdagi o‘rni va istiqboldagi takomillashtirish yo‘nalishlari atroflicha tahlil etiladi. Ta‘lim har qanday jamiyat taraqqiyotining poydevori sanaladi.

Aynan ta‘lim orqali inson kapitali shakllanadi, millat istiqboli belgilanadi va ijtimoiy hamda iqtisodiy rivojlanish uchun zarur shart-sharoitlar yaratiladi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan dastlabki yillardan boshlab ta‘lim tizimini rivojlantirish, uni zamonaviy talablar darajasiga olib chiqish maqsadida bir qator me‘yoriy-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etila boshlandi. Biroq bu jarayon soddalikdan yiroq bo‘lib, izchil va bosqichma-bosqich amalga oshirilayotgan chuqur islohotlarni talab qiladigan murakkab yo‘ldir.

Avvalo, ta‘lim tizimining huquqiy poydevorini yaratish jarayoniga nazar tashlaydigan bo‘lsak, bu borada “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonun (1997 yilda qabul qilingan, 2020 yilda esa yangi tahriri tasdiqlangan), “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”, shuningdek Prezident farmonlari, qarorlari va Hukumat qarorlari muhim asos sifatida xizmat qilgan. Bugungi globallashtayotgan dunyoda ta‘lim sifati raqobatbardosh, zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega mutaxassislar tayyorlash bilan chambarchas bog‘liqdir. Ayniqsa, bank ishi, moliyaviy boshqaruv va iqtisodiyot kabi strategik sohalarda tahsil olayotgan yoshlar uchun normativ-huquqiy asoslar bilan tanishish, ularni chuqur tahlil qilish va amaliyotda qo‘llash katta ahamiyat kasb etadi. Chunki moliya tizimida faoliyat yurituvchi mutaxassis nafaqat zamonaviy texnologiyalarni egallagan bo‘lishi, balki qonunchilik me‘yorlarini

chuqur bilishi va o'z faoliyatida huquqiy mas'uliyatni unutmasligi lozim. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar asosan ochiqlik, shaffoflik va xalqaro standartlarga moslikni ta'minlashga yo'naltirilgan. Masalan, 2021–2026 yillarga mo'ljallangan “Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da ta'lim sohasi alohida ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan bo'lib, ushbu yo'nalishda qonunchilik bazasini mustahkamlash bo'yicha aniq vazifalar belgilab berilgan. Xususan, barcha ta'lim bosqichlarida sifatni baholash tizimi, akkreditatsiya va litsenziyalash tartiblarining takomillashtirilishi, xorijiy diplomlarni tan olish mexanizmlarining me'yoriy asosda mustahkamlanishi ta'limning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Oliy ta'lim sohasida esa akademik erkinlik, o'quv jarayonlarini mustaqil rejalashtirish hamda zamonaviy, amaliyotga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish imkoniyatlari kengaymoqda.

Bu esa faqat normativ-huquqiy bazaning kuchayishigina emas, balki uning real hayotda samara berayotganini ham yaqqol ko'rsatmoqda. Hozirgi kunda O'zbekistonning ko'plab oliy ta'lim muassasalari xalqaro akkreditatsiyalardan muvaffaqiyatli o'tmoqda, xorijiy universitetlar bilan qo'shma ta'lim dasturlari yo'lga qo'yilmoqda. Bu esa, ta'lim tizimida shakllanayotgan huquqiy infratuzilmaning amaliy natijasidir. Bank ishi yo'nalishida o'qiyotgan talabalar uchun ushbu islohotlar katta imkoniyatlar yaratmoqda. Jumladan, moliyaviy savodxonlikni oshirish, xalqaro bank amaliyotlarini chuqur o'rganish va ularni o'zlashtirish uchun zarur huquqiy sharoit yaratilgan. Markaziy bank, tijorat banklari, Moliya vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan qonunchilik hujjatlarini o'rganish orqali talabalar nafaqat bank tizimining ichki mexanizmlarini tushunadilar, balki kelgusida malakali va mas'uliyatli mutaxassis sifatida shakllanish yo'lga qadam qo'yadilar. E'tiborga molik yana bir yo'nalish – bu ta'lim jarayonining raqamlashtirilishi va elektron boshqaruv tizimlarining bosqichma-bosqich joriy etilayotganidir. “Elektron ta'lim” tizimi, “Oliy ta'lim muassasalari faoliyatini raqamlashtirish to'g'risida”gi normativ hujjatlar nafaqat samaradorlikni oshirishga, balki ta'lim jarayonida adolat va teng imkoniyatlar yaratishga xizmat qilmoqda.

**Xulosa.** O‘zbekistonda ta’lim tizimini takomillashtirish hamda uni mustahkamlovchi normativ-huquqiy bazani yaratish – mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasining ajralmas tarkibiy qismidir. Ta’lim sohasi nafaqat inson kapitalini rivojlantirishga, balki jamiyatda barqaror huquqiy asoslar shakllanishiga ham xizmat qiladi. So‘nggi yillarda hukumat tomonidan ta’limni raqamlashtirish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish hamda sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishga qaratilgan tizimli islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, huquqiy asoslarning mustahkamlanishi orqali ta’lim tizimining ochiqligi, shaffofligi va samaradorligini ta’minlashga erishilmoqda. Bu jarayon, o‘z navbatida, iqtisodiyotning strategik yo‘nalishlaridan biri bo‘lgan bank ishi sohasida tahsil olayotgan talabalar uchun ham katta ahamiyat kasb etadi. Ular uchun milliy qonunchilik asoslarini o‘rganish, moliya bozori va bank tizimini tartibga soluvchi normativ hujjatlarni anglash nafaqat kasbiy tayyorgarlik darajasini oshiradi, balki amaliyotga tayyor kadr sifatida shakllanishlariga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda ta’lim tizimini huquqiy jihatdan mustahkamlash, sifat va natijadorlikni oshirish hamda amaldagi qonunchilikka mos ravishda takomillashtirish – barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning muhim omilidir. Bu jarayonda, ayniqsa, bank ishi kabi iqtisodiy yo‘nalishlarda tahsil olayotgan yoshlar uchun huquqiy ongni shakllantirish va qonunchilik asoslarini chuqur anglash muhim ahamiyatga ega bo‘lib qolmoqda.

### **Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati**

- 1 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ta’lim to‘g‘risidagi Qonun (yangi tahriri).
- 2 У.Азизов, Т.Каралиев и др. «Банковское дело» учебное пособие. Ташкент 2018 г.
- 3 Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi.
- 4 Bekmuratov, T. Sh. Oliy ta’lim tizimida me’yoriy-huquqiy bazaning ro‘li. 4.
- 5 Ibragimov, A. T. Me’yoriy-huquqiy hujjatlar va ta’lim sohasidagi islohotlar.
- 6 Закон Республики Узбекистан «О центральном банке Республики Узбекистан». № ЗРУ-582. от 11 ноября 2019 г.